

INEKO

Institute for Economic and Social Reforms

www.viitorul.org

Sustenabilitatea financiară a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova: constatări și tendințe

Mihail Manoli
Economist

Raportul este un produs al inițiativei „Promovarea transparenței și sustenabilității financiare a politicilor regionale, a întreprinderilor de stat și a autorităților locale din Republica Moldova”. Inițiativa este implementată de IDIS „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO), cu suportul financiar al Programului de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovace (SlovakAid). Aceasta urmărește îmbunătățirea transparenței și a stabilității financiare a autorităților publice locale și a întreprinderilor de stat din Moldova prin transferul de know-how din proiectele similare implementate cu succes în Slovacia.

Obiectivele cercetării

Sustenabilitatea financiară a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova a fost evaluată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” cu suportul Institutului pentru Reforme Economice și Sociale (INEKO), în cadrul inițiativei „Susținerea democrației, a independenței și transparenței instituțiilor publice-cheie din Republica Moldova”.

Inițiativa urmărește și **obiectivul de a crea instrumente care evaluează sustenabilitatea financiară a companiilor în proprietatea statului, dar și transparența lor.**

Odată ce datele cu caracter financiar sunt făcute publice, există un spațiu de manevră mai îngust pentru acțiunile defectuoase.

Impactul întreprinderilor cu capital public

Influența semnificativă a companiilor cu capital public asupra formării PIB al țării, conform datelor Biroului Național de Statistică pe parcursul anilor 2009-2017 a constituit de la 23,22% la 17,30%.

Produsul Intern Brut pe forme de proprietate, milioane lei

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
PIB	60 430	71 885	82 349	88 228	100 510	112 050	122 563	135 397	178 881
Din care:									
Publică	14 032	15 754	15 636	18 159	20 721	22 133	24 212	25 756	30 970
Privată	33 868	37 731	49 207	49 835	58 301	65 018	66 724	73 805	106 190
Mixtă (public și privată) fără participare străină	1 569	3 065	2 107	1 851	1 733	1 295	2 479	2 415	2 145
A entităților mixte și străine	10 961	15 335	15 399	18 382	19 755	23 603	29 148	33 420	39 576
Ponderea sectorului public în formarea PIB,%	23,22	21,92	18,99	20,58	20,62	19,75	19,76	19,02	17,3

Tabelul 1: Produsul Intern Brut pe forme de proprietate, milioane lei. Sursa: Biroul Național de Statistică

Impactul întreprinderilor cu capital public

Iar repartizarea populației, pe forme de proprietate, conform BNS, evidențiază că 75,0% din totalul persoanelor ocupate activează în sectorul privat și aproximativ 24,4% în sectorul public, dintre care peste 84,0% (20,5%) sunt angajați ai sferei bugetare, iar aproximativ 16,0% (3,90%), din numărul celor angajați în sectorul public, reprezintă angajații entităților de stat și celor municipale.

Populația ocupată pe forme de proprietate, mii persoane

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Total	1 143	1 173	1 147	1 173	1 185	1 204	1 220	1 208	1 252
Din care:									
Publică	324	324	321	316	308	319	296	310	298
Privată	819	850	825	856	877	884	924	898	954
În % față de total									
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Din care:									
Publică	28,4	27,6	28,0	27,0	26,0	26,5	24,2	25,6	23,4
Privată	71,6	72,4	72,0	73,0	74,0	73,5	75,8	74,4	76,6

Tabelul 2: Populația ocupată pe forme de proprietate, mii persoane. Sursa: Biroul Național de Statistică

Întreprinderile cu capital public, lipsite de sănătatea financiară

Analizând indicatorii sustenabilității financiare a întreprinderilor cu capital public pentru perioada 2015-2018 constatăm că doar S.A. „Metalferos” și Î.S. „Centrul Național pentru Frecvențe Radio” sunt în fruntea clasamentului celor mai transparente întreprinderi după mărimea activelor, vânzărilor și profitului. **Rezultatele** analizei pentru anii de gestiune 2015-2018 **demonstrează o lipsă a evoluției** sănătății financiare a întreprinderilor.

Sustenabilitatea financiară a întreprinderilor cu capital public, anii 2015 –2018

Întreprinderea	Poziția în clasament			
	2015	2016	2017	2018
Î.S. „Centrul pentru Standardizarea și Experimentarea Calității Producției de Conserve”	1	5	3	2
Î.S. „Centrul de Stat pentru Atestarea și Omologarea Produselor de Uz Fitosanitar și a Fertilizanților”	2	1	2	3
S.A. „Metalferos”	3	2	1	1
Î.S. „Fintehinform”	4	3	-	-
Î.S. „Centrul Național pentru Frecvențe Radio”	5	4	4	4
Î.S. „Pulbere”	-	-	5	-
S.A. „Furnizarea energiei electrice NORD”	-	-	-	5

Tabelul 3: Sustenabilitatea financiară a întreprinderilor cu capital public, anii 2015 –2018. Sursa: IDIS „Viitorul” și INEKO. Date prelucrate de autor

Întreprinderile cu capital public, lipsite de sănătatea financiară

Întreprinderile S.A. „Moldovagaz”, Î.S. „Administrația de stat a drumurilor”, S.A. „Termoelectrica”, Î.S. „Calea Ferată din Moldova și Î.S. „Moldelectrica” sunt **întreprinderile cu cele mai mari active** conform www.companies.viitorul.org.

Informațiile privind clasificarea a cinci întreprinderi din top după mărimea activelor, conform indicatorilor transparenței din anul 2018

Denumirea întreprinderii	Rezultatul clasificării conform indicatorului transparenței, %							
	Poziția	TT din maxim 100 puncte	IE 19 puncte	TAI 24 puncte	APP 23 puncte	RU 14 puncte	ECI 13 puncte	GC 7 puncte
S.A. „Moldovagaz”	58	5	0	17	0	7	0	0
Î.S. „Administrația de stat a drumurilor”	12	34	84	44	22	18	0	0
S.A. „Termoelectrica”	6	38	95	63	17	7	0	0
Î.S. „Calea Ferată din Moldova	18	24	55	42	9	7	0	0
Î.S. „Moldelectrica”	8	36	95	54	13	14	0	0

Tabelul 4: Informațiile privind clasificarea a cinci întreprinderi din top după mărimea activelor, conform indicatorilor transparenței din anul 2018. Sursa: IDIS „Viitorul” și INEKO

Întreprinderile cu capital public, lipsite de sănătatea financiară

Activele aflate în gestiunea acestor companii, pe lângă valoarea reală, mai au și o valoare strategică, cum ar fi infrastructura, fără de care economia țării nu ar putea exista. Chiar dacă aceste întreprinderi au o importanță majoră pentru economia țării, ele duc lipsă de transparență și de o gestionare eficientă, completate de influența factorului politic.

Activele acestor întreprinderi constituie:

- S.A. „Moldovagaz” – 12 miliarde lei;
- Î.S. „Administrația de stat a drumurilor” – nouă miliarde lei;
- S.A. „Termoelectrica” – cinci miliarde lei;
- Î.S. „Calea Ferată din Moldova” – 3 mlrd. lei;
- Î.S. „Moldelectrica” – 1,5 miliarde lei.

Întreprinderile cu capital public, lipsite de sănătatea financiară

Clasamentul celor mai transparente întreprinderi cu capital public din anul 2018 mai scoate în evidență faptul că întreprinderile cu cel mai mare **volum al vânzărilor** au fost:

- S.A. „**Moldovagaz**” – 5,7 miliarde lei;
- S.A. „**Energocom**” – 3,4 miliarde lei;
- Î.S. Compania aeriană „**Air Moldova**” – 2,5 miliarde lei;
- S.A. „Termoelectrica” – 2,4 miliarde și
- S.A. „Metalferos” – 1 miliard de lei.

Întreprinderile cu capital public, lipsite de sănătatea financiară

Clasamentul celor mai transparente întreprinderi cu capital public din anul 2018 mai scoate în evidență faptul că întreprinderile după **mărimea profitului încasat** au fost:

- S.A. „**Moldovagaz**” – 262 milioane lei;
- S.A. „**Moldtelecom**” – 103 milioane lei;
- S.A. „**Metalferos**”- 41,3 milioane lei;
- Î.S. „Centrul Național pentru Frecvențe Radio” – 27 milioane lei;
- Societatea pe Acțiuni „Energocom”, cu un profit de 20 milioane lei în anul 2017

Cazul S.A. „Metalferos”

Unul din liderii acestui clasament privind profitul încasat este și S.A. „Metalferos”, care și în clasamentul sustenabilității financiare este prezent în topul clasamentului în anii 2015-2018. **Rezultatele înregistrate de companie sunt datorate nu doar managementului intern, cât avantajelor legale pe care le deține.** Altfel spus, eficiența acestei companii este în mare măsură bazată pe limitarea concurenței.

Cazul S.A. „Moldovagaz”

S.A. „Moldovagaz”, din șase indicatori de evaluare a transparenței, la patru a înregistrat 0 puncte anul trecut, astfel din 19 puncte posibile la *Indicatorii economici* – 0 puncte; din 23 de puncte la *Achiziții publice și proprietăți* – 0 puncte; din 13 puncte la *Etica și conflictul de interese* – 0 puncte și la *Granturi și caritate* din șase puncte posibile – 0 puncte. Realizarea a cinci din 100 puncte la *Transparență totală*, practic justifică poziția 58 din clasamentul din 2018.

Situația complicată în cadrul S.A. „Moldovagaz” este confirmată și de Agenția Proprietății Publice. Cu toate că pe parcursul anilor de gestiune 2017 (1 926 080 470 lei) și 2018 (191 492 290 lei) compania a încasat un profit net din rezultatul activității, **activele nete la sfârșitul anului 2017 au constituit – minus 1 032 715 240 lei, iar sfârșitul anului 2018 – minus 841 281 380 lei.**

Concluzii

Principalele deficiențe ale managementului întreprinderilor cu capital public:

- Problema **ineficienței în achizițiile publice** (efectuarea procurărilor la prețuri nejustificate; achiziții prin intermediari; achiziții de proporție fără acordul consiliului/fondatorului; efectuarea procurărilor cu încălcarea legislației).
- **Managementul defectuos al activelor**, care se manifestă prin neexploatarea acestora după destinație, neutilizarea echipamentului procurat și defectarea acestuia din cauza condițiilor inadecvate de păstrare.
- **Reglementarea nerezonabilă a veniturilor.**
- **Remunerarea nejustificată a personalului** (calcularea și achitarea salariilor peste limita stabilită și aprobată de fondul de salarizare, acordarea unor prime în lipsa unor indicatori de performanță, includerea nejustificată a majorărilor de salarii în costul serviciilor/produselor etc.).

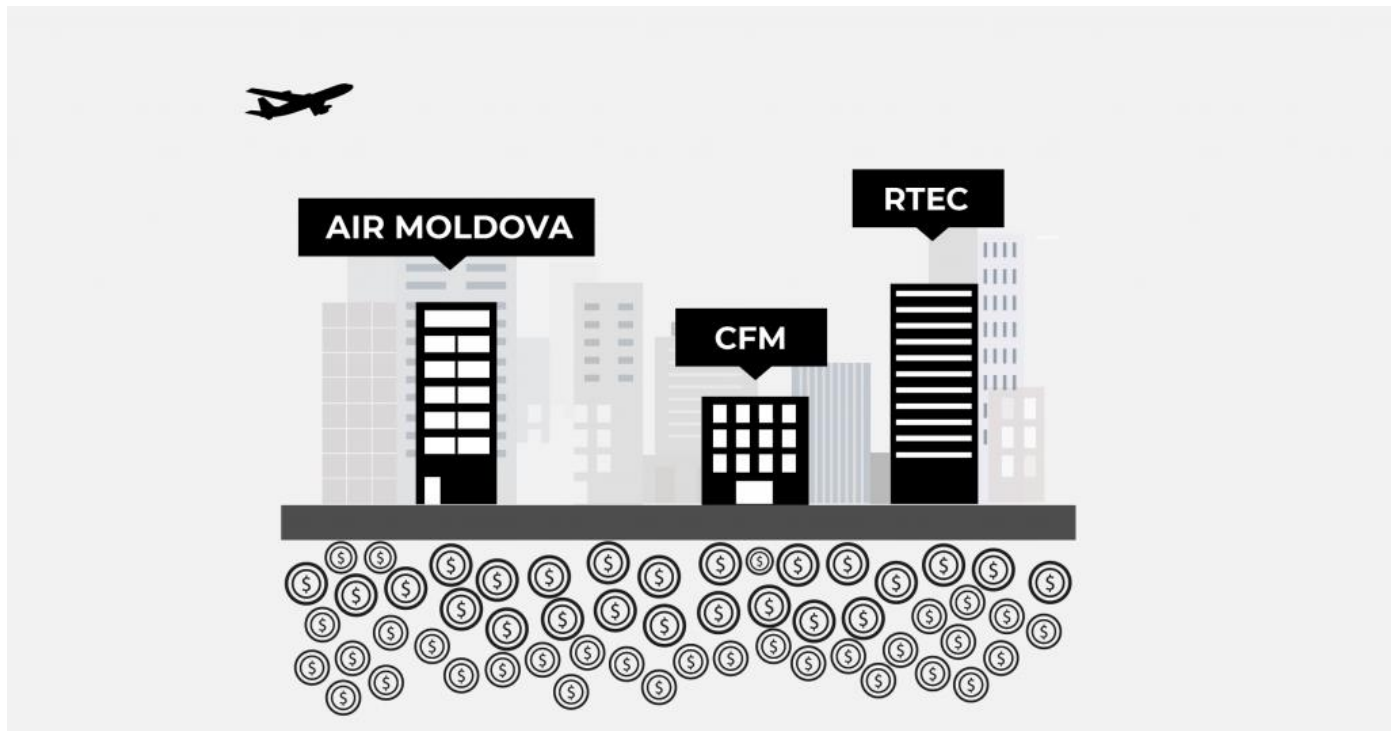
Concluzii

Concluzii:

- Statul nu este cel mai eficient agent economic și cel mai bun gestionar al patrimoniului.
- Astfel, **nu există raționamente serioase pentru menținerea unor active cu potențial economic înalt în proprietatea statului.**
- Dacă nu mizăm pe privatizare pentru a schimba situația, atunci ar fi cazul de analizat și adus în concordanță cu practica internațională a conținutului legislației naționale, în primul rând a legii cu privire la societățile pe acțiuni.

Recomandări

- Se simte o necesitate de schimbare și **regândire a sistemului de administrare a entităților** din proprietatea statului.
- Instituțiile internaționale, precum Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială consideră că cea mai bună soluție este **privatizarea întreprinderilor** cu capital public din Republica Moldova.

Recomandări

OECD și mulți experți internaționali susțin că întreprinderile cu cotă de stat au potențialul de a deveni, practic, la fel de eficiente ca și întreprinderile cu capital privat în cazul când la baza acestora sunt puse niște **principii de administrare corporativă corespunzătoare, care includ stimulente sănătoase pentru persoanele implicate în administrare.**

La fel, este necesară **promovarea în actele normative naționale a viziunii noi asupra guvernantei corporative.**

Guvernanța corporativă este un sistem de reguli, practici și procese prin care o companie este condusă și controlată în scopul unei dezvoltări durabile în viitor. Acest sistem înseamnă de fapt conducerea unei organizații prin integrarea tuturor componentelor interne prin implementarea cu succes a managementului riscurilor, a managementului financiar și control intern.

MULȚUMESC PENTRU ATENȚIE!

Mai multe informații pe:
www.companies.viitorul.org

INEKO

Institute for Economic and Social Reforms

www.viitorul.org